

HISTÒRIA

Miquel Golobardes i Vila: perfil biogràfic, acadèmic i professional

Per Maria Golobardes i Martí^(*)

Resum

Aquesta col·laboració, a partir de l'estudi de l'arxiu personal i elaborat per una de les filles, versa sobre la trajectòria vital, acadèmica i professional d'un dels primers doctors en història de la comarca, el peraladenc Miquel Golobardes i Vila, a més d'arxiver de l'Arxiu-biblioteca del Palau de Peralada i professor a diferents nivells acadèmics, per tal de contribuir a la recuperació de la memòria històrica de totes aquelles persones que han treballat en la investigació de temàtiques altempordaneses durant la llarga etapa de postguerra. A partir del 1943, Miquel Golobardes inicià una nova etapa vital, com a docent (inicialment, a l'Institut Ramon Muntaner de Figueres) i com a historiador de diferents aspectes de l'època antiga i medieval de la seva regió natal, l'Empordà, i la Catalunya Nord.

Paraules clau

Biografia, història de l'Empordà, arxiver de Peralada, remences

Abstract

Based on the study of his personal archive by one of his daughters, this article talks about the life and academic and professional career of Miquel Golobardes i Vila from Peralada, the first Ph.D. in history in the county, who also worked as archivist at the Archive-Library of the Peralada Palace and professor at various academic levels. It seeks to contribute to the recovery of the historical memory of all those who have researched subjects related to the Empordà region during the long post-war period. After 1943, Miquel Golobardes started a new chapter in his life, as a teacher (at first at the Ramon Muntaner Institute in Figueres) and as a historian of different aspects in his native region, the Empordà and Northern Catalonia, in ancient and medieval times.

Keywords

Biography, history of the Empordà region, archivist of Peralada, serfdom

Recepció: 08/03/2015 • Acceptació: 14/09/2015.

* Llicenciada en Filologia Romànica, diplomada en Biblioteconomia.

DOI: 10.2436/20.8010.01.191

Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos, volum 46 (2015)

Maria Golobardes i Martí

PERFIL BIOGRÀFIC, ACADÈMIC I PROFESSIONAL

L'historiador Santiago Sobrequés, bon amic i company de Miquel Golobardes, a l'Institut Jaume Vicens Vives de Girona, en la presentació de l'edició d'*Els pagesos de Remença dins el quadre de la pagesia catalana fins el segle xv*,⁽¹⁾ defineix, amb la precisió que el caracteritza, el seu perfil biogràfic i professional:

“Un cas sorprenent de vocació intel·lectual. Pagès d'origen, amb una irresistible vocació per a l'estudi. La seva formació inicial, a l'escola dels comtes de Peralada, va marcar una imprompta molt forta en la seva vida. Nat a Peralada, el 2 de febrer del 1909, fill d'una família pagesa, arrelada a la terra. Morí el 20 de maig del 1971. Batxiller, mestre, llicenciat en història, doctor, catedràtic de grec d'Institut, publicacions d'investigació històrica sobre Peralada, l'Empordà, i la Catalunya Nord (aportacions importants per a la bibliografia històrica), director de les Edicions de la Biblioteca del Palau de Peralada, des d'on va promoure múltiples activitats culturals (publicacions, exposicions, simposis, congressos, conferències”

Els remences, publicat per les Edicions del Palau de Peralada i tota la seva obra (Peralada, El Carme, El Sepulcre, Santa Maria de Vilabertran...) representen l'estudi dels homes de la seva terra, que ell estimava i comprenia tant.

Es va sentir atret pel tema de la pagesia de la seva terra, estament al qual se sentia íntimament vinculat i es va llençar a l'estudi amb aquella empena i aquell entusiasme que constituïen dos aspectes fonamentals del seu temperament.

La seva aportació a la nostra bibliografia històrica és ben notable.”⁽²⁾

1. Miquel GOLOBARDES i VILA, *Els remences dins el quadre de la pagesia catalana fins el segle xv*. Girona. Eds. Biblioteca Palau de Peralada, 1970-1973. A partir d'ara BPP.

2. A més d'aquesta referència a la presentació dels Remences, Santiago Sobrequés fa un altre escrit biogràfic, acadèmic i professional sobre Miquel Golobardes, a *Presència*, Girona, VII (5 de juny 1971), núm. 308.

És important destacar que Miquel Golobardes fou el primer doctor en Ciències Històriques de la comarca de l'Alt Empordà i es doctorà amb la tesi titulada *Els pagesos de remença dins el quadre de la pagesia catalana fins el segle xv*, dirigida pel doctor Jaume Vicens Vives i publicada en dos volums.

Miquel Golobardes era el gran de tres germans d'una família de pagesos humil lligada a la terra. Tenint en compte el context de l'època i com que era el germà gran, li pertocava, per tant, seguir amb les tasques vinculades a la terra. El fet de tenir coneixement dels seus orígens ens permetrà entendre millor la trajectòria de la seva vida: treballà amb el pic i la pala a la via del tren de Peralada; quan arribava l'època de la verema collia raïm i anava a fer veremes a França, traguina el tamborell, batia el blat i empenia totes les feines pròpies d'una casa de pagès. Cursà el primer ensenyament, a l'escola dels comtes de Peralada, al mateix temps que feia de pagès.⁽³⁾ Ben aviat va entendre que llegir, aprendre i estudiar era el que veritablement l'atreia. Sentia una irresistible vocació per a l'estudi, la qual cosa va fer saber el mateix mestre de l'escola al seu pare quan li va dir: "Aquest noi té talent per a estudiar". Quan va dir-li al seu pare que volia estudiar, el tallà en sec i li va contestar: "Mai ningú ha estudiat en aquesta família. Deixar el camp per anar a fer una carrera, lluny de casa, és una deserció". I el pare, que en el fons sentia una veritable passió per aquell fill capaç i voluntariós, no li va saber perdonar mai, precisament, que es dedicués a la seva vocació, que va interpretar com una deserció.

No obstant les discrepàncies, però, en Miquel li professava un profund respecte i una gran comprensió. Li va tocar fer el servei militar a l'Àfrica.⁽⁴⁾ En acabar-lo, la decisió ja estava presa: no tornaria pas a casa, a la terra, a fer de pagès. El seu objectiu de voler estudiar no es va veure destorbat pel compliment del servei militar. La situació davant del pare es presentava, doncs, molt delicada i preocupant. De retorn a casa es va confirmar el que havia temut: el pare l'estava esperant i comptava, encara, amb el seu ajut. Era evident, per tant, que no comprendria pas el seu propòsit ni el deixaria marxar voluntàriament.

3. Així ho explicava en una conferència impartida a la Sala Auditòrium de Barcelona de Radio Nacional de España el desembre del 1957 amb el títol "L'Escola de Música dels Comtes de Peralada per un que hi anava".

4. Va rebre una targeta (datada el 2 / XI / 1930) des d'Olot, en la qual se li comunicava que l'havien destinat a Ceuta, Comandància d'Artilleria. Sortí el mateix dia, que ho van saber els seus pares, content. Al servei militar a l'Àfrica va coincidir amb el germà de La Salle, Lluís de Llobet, amb qui va tenir una bona amistat i qui l'ajudà en tots els moments difícils.

Va deixar a la seva germana una carta dirigida al seu pare en la qual li deia que volia fer una altra mena de vida i que per poder dur a terme aquest objectiu havia demanat ajut al seu oncle Quim, que era mestre d'un poblet a prop de Tortosa, Alfara de Carles. La carta acabava amb aquesta frase: "Voldria que em creguéssiu: que mai no us haureu d'avergonyar de mi". Però el pare no ho va acceptar ni superar mai.

L'oncle va trobar en el seu nebot un deixeble receptiu, desitjós d'aprendre, voluntariós i compromès amb si mateix en un projecte de futur. El 27 d'agost de 1934 obtingué el títol de batxillerat, que va cursar en dos anys a l'Institut de Tortosa, moment en el qual l'oncle Quim li va dir: "Miquel, jo ja no et puc ensenyar res més".

El curs 1934-35 ingressà a l'Escola de Magisteri de la Normal de la Generalitat de Catalunya, a Barcelona, on va cursar la carrera de mestre. Hi havia un equip de notables personalitats del món de la pedagogia atent als nous corrents pedagògics més renovadors i importants en aquell moment. A l'Escola, entre uns professors i companys molt estimulants, va trobar la seva plataforma per formar-se.

Creia fermament que l'exercici de la docència portava incorporada una certa vocació de servei al proïsme. Quan explicava a algú la seva vida, els esforços realitzats per obrir-se camí des de la terra fins al món universitari i la docència, reconeixia que era a la Normal on s'havia conreat i concretat la seva vocació d'historiador i de mestre.

Durant la guerra s'incorporà a l'exèrcit republicà, com a milicià de cultura. El 1939, quan s'acabà la guerra, van començar a sorgir tot un seguit de problemes com a conseqüència de la repressió política: havia estat depurat i inhabilitat per a continuar estudis.⁽⁵⁾

Com tants altres es trobà que les lleis franquistes li barraven el pas a l'escola pública a més d'obstaculitzar els intents d'obrir-se pas en l'ensenyament privat: els mestres de l'Escola Normal de la Generalitat no podien exercir la seva professió. Una mostra més del genocidi cultural que patia Catalunya.

Foren uns temps de penúria i de dificultats. Malgrat tot, amb força de voluntat, autodisciplina, i gràcies als quantiosos certificats de bona

5. Orden Ministerial del 31 juliol del 1940 i BOE del mes de juny 1940.

conducta,⁽⁶⁾ avals de persones conegudes i influents en el món de la cultura i de la societat de l'època,⁽⁷⁾ va poder dur a terme la llicenciatura d'història, en l'especialitat Història Antiga, a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona.

Fou un treballador incansable, lluitador contra qualsevol contratemps. El 15 de juny de 1941 obtingué el títol de llicenciat en Filosofia i Lletres (Secció Història Antiga). Tan bon punt va acabar la llicenciatura en Història Antiga, el 21 d'agost del 1941, ingressà en el Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Barcelona.⁽⁸⁾

El curs 1941-42 posà en marxa una Acadèmia d'Ensenyament Primari i Secundari, comerç, peritatge mercantil, cultura general i idiomes, a Montblanc. Però el 1943 és denunciat per motius polítics (en relació amb l'expedient de depuració), la qual cosa l'obligà a haver de tancar l'acadèmia i abandonar la vila.⁽⁹⁾ En aquells moments tot tipus de denúncies no calia justificar-les, podien ésser anònimes, com va ser aquesta.

El 14 de setembre de 1943, el Deganat del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats va fallar una resolució de l'expedient de depuració a favor seu, interpretant que la sanció que se li havia imposat no afectava als seus drets adquirits com a membre del Col·legi Oficial de Llicenciats, raó per la qual va prendre l'opció de traslladar-se a l'Alt Empordà, a Figueres/Peralada,⁽¹⁰⁾ a reprendre la seva vida professional.

Des de 1943 es vinculà a la Biblioteca del Palau de Peralada, de la qual fou director de les seves edicions, al mateix temps que autor de diversos treballs monogràfics d'història. Va dur a terme una remarcable labor ordenadora, de recerca, i de classificació de fons i documents.

6. El Pare Francisco de Paula Benítez, germà de La Salle i director de l'Observatori de l'Ebre situat a Tortosa, es va implicar en la gestió del problema de l'expedient de depuració de Magisteri, a Madrid i a Barcelona, en els inicis de la postguerra. Va ésser una persona crucial per orientar-lo en els passos que li calia seguir, en facilitar-li contactes i avals signats, també, alguns, pel P. Romaña. Miquel Golobardes el va conèixer durant la seva permanència en aquelles terres quan estudiava el batxillerat i s'examinava per lliure a l'Institut de Tortosa; el germà Lluís de Llobet li va facilitar el contacte.

7. Al Col·legi Oficial de Llicenciats es troba el seu expedient que conté una gran quantitat d'avals de bona conducta de Francisco Obradó Ferrán i Juan Pujadas Fabregat de Montblanc, afiliats a Falange Española Tradicionalista y de las JONS i de Jaime Viñas Buyo, alcalde Nacional i del capellà Luís Robinat, de la mateixa vila.

En uns certificats de l'any 1944, de Juan B. Serra Boadas, delegat Provincial d'Informació i Investigació de FET i de les JONS de Girona, hi consta que Miquel Golobardes i Vila era indiferent amb relació al Glorioso Movimiento Nacional (G.M.N.).

8. Es va donar d'alta del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats el 22 d'agost de 1941.

9. A través d'un amic, Miquel Siguan, i de manera confidencial, s'assabentà que hi havia hagut una denúncia anònima contra ell al Col·legi de Doctors i Llicenciats, en relació amb la seva depuració de magisteri.

10. Obtingué la Resolució de l'expedient sense efectes posteriors. En virtut d'aquesta Resolució final, queda manifest que la seva situació professional a Montblanc era legal, d'acord amb la normativa del referit Col·legi, que l'autoritzava a poder constituir una Acadèmia o qualsevol altre centre d'ensenyament.

La família estava constituïda pels pares, Miquel i Guadalupe, i les tres filles: Maria, Lupe i Núria. Guadalupe Martí i Fontanet, la seva muller, el va acompanyar i li va donar suport en tots els moments difícils de la seva vida amb la seva abnegació i fortalesa.

Inicià la seva tasca intel·lectual en una època difícil que l'obligà a haver d'emprendre activitats diverses i aleatòries.

Per entendre el gran esforç que havia de fer per superar i bandejar les contrarietats que la vida li portava i amb un context familiar i social que no el podia ajudar, hi ha una frase molt significativa que se li havia sentit dir alguna vegada: "He vingut a un món on ningú m'hi ha demanat."⁽¹¹⁾

Era afable amb la conversa amb els amics, els companys i amb aquelles persones que li inspiraven respecte i confiança. Queda ben reflectit en les diverses versemblances precises i detallades que s'han escrit sobre ell.⁽¹²⁾ Cuidava la correspondència; no hi regatejava gens de temps de dedicació.

Continuà amb la seva formació intel·lectual i professional; cursà estudis aprofundint en els coneixements d'història antiga, medieval (geologia, epigrafia, paleografia, geografia, etnologia i numismàtica), llatí i grec.

Com s'ha comentat anteriorment, dedicà la seva investigació historiogràfica a l'Empordà i a la Catalunya Nord i s'endinsà en estudis d'historiogra-

11. Transcripció no literal.

12. Basant-nos en les paraules dites o escrites amb motiu de diversos homenatges (entorn els anys 1980 fins al 2009), per Narcís Oliveres, exalumne seu a Figueres i exconseller de la Generalitat de Catalunya, i Pere Carbonell (recentment traspasat), company de curs de La Normal, pel que fa al record de la seva aparença física, i manera d'ésser, els que l'havien conegut en fan aquesta descripció:

"Era el que se'n pot dir un tipus ben plantat, de peus fermes i de caminar solemne, amb passes més aviat curtes. Tenia les mans grosses; Cap net, quadrat, front ampli, sobre un cos ferreny, robust; Un cap que donava la sensació de potència, de seguretat. La seva cara, de natural seriós, era totalment il·luminada per un ample somriure, una rialla franca, que l'agafava tota, amb uns ulls que de seguida inspiraven confiança. Es mostrava sincer i directe i no gastava massa embuts a manifestar el que pensava, fidel sempre a un compromís ètic personal. L'entusiasme, la dedicació, l'activitat incansable, la curiositat intel·lectual permanent, l'estudi rigorós, disciplinat i apassionat, la il·lusió, el bon humor, les ganes de viure eren aspectes rellevants de la seva personalitat i, per damunt de tot, la seva gran capacitat de treball."

A aquest retrat s'hi pot afegir un fragment del discurs que li van dedicar els seus companys de l'Escola Normal de la Generalitat quan cursava el tercer curs, amb motiu d'un gran esdeveniment, festejaven que en Golobardes es casava:

"Som a l'aula del venerable Pestalozzi, innovador de la nova Pedagogia. En Golobardes se'ns casa! És possible això? En Golobardes l'home optimista, ple de vida, aquell que intenta fer, i fa, allò que desanimaria qualsevol altre només de pensar-ho; en Golobardes, aquell que ha sabut deslliurar-se d'un jou que l'oprimia i volar cap a les altes regions de la Ciència en un espai de temps tan breu que, qualsevol altre l'hauria esmerçat només en pensar les condicions de l'empresa. En Golobardes, el ruptor de totes les tradicions, gairebé "sagrades", en tots els ordres de la vida pels quals ha passat, ¿vol rompre ara la tradició genuïnament estudiantina del "no em casaré" fins després d'haver acabat la carrera? I, aquell home que ha sabut triomfar fins ara contra tots els costums, triomfarà. El nostre Golobardes es casa!: es casa una persona de la família del nostre curs."

fia específica. Molt aviat inicià treballs d'investigació, en la fase prèvia a l'inici del projecte de la seva tesi doctoral amb el Dr. Pericot que li suggerí que treballés com a tema de la seva tesi la història de Peralada.

A partir del 1944, de tots els documents que considerava que podien tenir interès històric en donava notícia en petits opuscles (assajos, monografies i separates). Començà a publicar, doncs, breus escrits documentats, entorn a temes relacionats amb l'Empordà, els comtes de Peralada, la Guerra de la Independència i el fons numismàtic de la Biblioteca del Palau de Peralada mentre seguia amb la classificació de documents, monedes i amb la investigació històrica.⁽¹³⁾

A través de la seva correspondència podem conèixer el seu desplegament en el món intel·lectual, (persones i institucions especialitzades en història), amb les quals hi estava connectat al llarg de la seva vida professional i que, d'alguna manera, també el van ajudar a poder resoldre el seu expedient de depuració.

Cada quinze dies anava a Barcelona, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, al mateix temps impartia classe a alguns alumnes que necessitaven preparar-se per a l'examen d'estat.

Seguint l'evolució de la seva trajectòria, sorprèn constatar que per poder residir a Figueres calgués encara, el 1945, una autorització militar, el que queda reflectit en un escrit declaratori de la zona de Reclutament i Mobilització de Girona (1945).⁽¹⁴⁾ Les circumstàncies que vivia eren difícils.⁽¹⁵⁾

13. El juny de 1944, el *Catàleg de la Col·lecció Numismàtica* que conté tres seccions, amb la descripció de les monedes antigues (gregues, romanes, hispàniques), hispanocristianes i de diversos països. A continuació, els opuscles que van apareixent, per ordre cronològic: al juliol de 1944, *El llibre de la cadena* (1200) que recull el codi medieval dels privilegis de la vila de Peralada, amb un annex documental amb l'extracte dels continguts. Aquest fascicle forma part d'un projecte de publicació (20 / XII / 1943) que comprenia sis narracions sobre motius historicollegendaris que es desenvolupen entre la Muga i la serra de les Alberes i, al centre, Peralada: *Pirene, La lealtat de un Rocabertí, Les bruixes de Llers, El salt de la reina, La Processó de la Tramuntana, Una fantasia sobre un episodi de la Guerra Gran i de la Independència* que són evocacions, fantasies, històries tractades en certa llibertat, però sense traïr-les. A l'estiu de 1945, el *Catàleg del material trobat a la Necròpolis Post – Hallstàtica, en el parc del castell de Peralada*. Amb la seva brillant participació en un curs a Empúries amb el Dr. Martín Almagro, director del Museu d'Empúries, es va preparar per a endinsar-se en la secció d'Arqueologia. A la primavera de 1946, *Las vias romanas en el Ampurdán*, amb cites bibliogràfiques. El 21 / IX / 1947 l'article publicat a *Los Sitios de Gerona* amb el títol: "Un francés en el Ampurdán hace cien años".

14. Transcripció literal de l'escrit declaratori: "El Coronel Jefe de la zona de Reclutamiento y Movilización n.º 25 de Gerona queda autorizado para residir en esa el licenciado del reemplazo de 1930, Miguel Golobardes Vila. Figueres, 15-II-1945," (adreçat al domicili de Figueres). Signat per l'alcalde. De fet, des del 30 / VII 1940 ja eren habituals aquestes declaracions sobre la seva situació militar, amb la frase habitual: "Recibida ficha declaratoria de la situación militar de Miguel Golobardes Vila".

15. A l'Arxiu personal de Miquel Golobardes i Vila es troba un escrit de l'any 1948 adreçat a Francisco Silveira (universitat de Madrid) en el qual sol·licita més informació sobre la demanda de professors per exercir al Brasil, amb contracte. La carta va ser retornada.

De fet, era un home que es va fer a si mateix, que va començar a estudiar gran, la guerra, però, com a tantes persones, ho va complicar tot i li va barrar el seu projecte de vida. Tot i les dificultats era emprenedor, ple d'iniciatives i de projectes que van fer que la voluntat de fer aportacions al camp de la cultura fos sempre present al llarg de la seva vida.

El 1949 inicià i organitzà l'Arxiu de la Biblioteca del Palau de Peralada i s'adonà que el fons documental (5.000 documents) dels comtes de Peralada i dels vescomtes de Rocabertí es trobava a Son Vida, Palma de Mallorca, a l'Arxiu de la família dels marquesos de La Torre. Miquel Golobardes requerí als marquesos de La Torre, (a Francesc Truyols, hereu dels béns dels comtes de Peralada i a Jordi Truyols, hereu del títol de marquès) la documentació que s'havien endut a Mallorca (Son Vida), referent als comtes de Peralada, el vescomtat de Rocabertí, les baronies de Navata, Sant Llorenç de la Muga i Gualta, el fons de la comunitat carmelitana de Peralada i la venda del castell.

Així, d'acord amb el Sr. Mateu i Jordi Truyols, s'ocupà de les gestions del seu trasllat a l'Arxiu de la biblioteca del Palau de Peralada.⁽¹⁶⁾ En un dels viatges es va concretar el trasllat del fons documental a l'arxiu del Palau de Peralada (el senyor Pagès era l'administrador dels marquesos de La Torre). Aquesta gestió incrementà en nombre de documents d'un gran valor històric i l'enriquí notòriament.⁽¹⁷⁾ Posteriorment va procedir a la recuperació, ordenació i classificació de tots els pergamins i manuscrits i, finalment, a la seva catalogació.⁽¹⁸⁾

16. Aportà, a més, altres documents pertinents a la comarca i al municipi de l'Arxiu Municipal de Peralada (1626-1875)), referents importants sobre la Guerra del Rosselló i la Guerra del Francès. En féu el catàleg amb l'extracte del contingut dels documents (maig, 1944). Tot aquest material propicià l'inici d'una llarga labor de recerca que culminà en una sèrie de publicacions, a càrrec del Castell de Peralada.

17. L'any 1955 s'incrementà l'Arxiu de la Biblioteca Palau Peralada amb l'aportació dels nous fons precedents de Son Vida (Mallorca). Està enregistrat que hi ha més de 5000 documents catalogats. El 1954 va enllestir els catàlegs de l'Arxiu Biblioteca Palau Peralada (1626-1842) amb 5 seccions, de les quals pogué acabar la catalogació de tres.

– Secció A, només catalogat parcialment el 1948.

– Secció B, Documentació del Carme, amb 462 documents catalogats els anys 1950/51.

– Secció C. Casa Catllar amb 1672 documents catalogats el 1954.

– Secció D. Documents de la Guerra de la Independència amb 1446 documents catalogats els anys 1951/54.

– Secció E, amb documentació del Baix Empordà i Girona, amb 360 fitxes (no acabat).

El total de fitxes catalogràfiques elaborades, sense comptar la Secció A, va ser de 50.000 fitxes.

18. Jaume Barrachina, director del Museu del Palau de Peralada, en una de les seves intervencions amb motiu de la commemoració del centenari del naixement del doctor Golobardes va dir: "Ningú ha pogut arrancar ni un document de l'Arxiu dels marquesos de la Torre (Palma de Mallorca), només en Golobardes va aconseguir traslladar a la Biblioteca Palau de Peralada l'Arxiu complet, sencer".

A les golfes de l'Ajuntament (1943) hi trobà documents des de 1751 sobre la Guerra Gran, l'actuació de Peralada a la Guerra de la Independència i el Convent del Carme. Va dur a terme la classificació de documents dels segles XIII-XVI, relacionats amb l'Empordà en relació amb els quals emet una opinió personal que ens sorprèn a l'actualitat: "No tenen gaire interès."

En aquell viatge, Jordi Truyols va regalar a Miquel Golobardes una còpia d'un mapa de Mallorca gravat per Josep Muntaner, en bronze, l'any 1784, en el qual figuren 36 vinyetes a l'entorn del mapa, referents als pobles de l'illa, amb explicacions sobre oficis, cultius, festes i fets més representatius, respectivament. En una orla, hi figura la dedicatòria i les explicacions sobre els senyals del mapa: "A.S.A.R. *La Serenísima Princesa de Asturias Doña María Luísa de Borbón, Nuestra Señora, dedica este mapa de la isla de Mallorca, su más humilde capellán Despuig Dameto, quien lo levantó en el año de 1784*".

Jordi Truyols, parlant amb Miquel Golobardes Vila sobre la seva situació tan precària en què es trobava, manifestà, segons recordo que havia explicat el pare: "Per la nostra condició de nobles no podem parlar de 'doblés' ni manifestar que vivim patint greus dificultats econòmiques." Ambdós tenien una relació molt franca, de confiança. Jordi Truyols visità Miquel Golobardes i la seva família a Figueres un parell de vegades, per saber com li anaven les coses. El reconeixement mutu que es tenien queda clarament expressat quan Jordi Truyols, en una de les seves cartes (1953) dirigida a Miquel Golobardes i conservada a l'Arxiu familiar, li escriu el següent: "El Castell de Peralada sense la labor investigadora, restauradora històrica vostra, s'hauria quedat com una cosa bonica".

Els documents es van planxar a casa nostra, a Figueres. Primer s'humitejaven pel revers, amb molta cura, i després s'aplanaven i eixugaven. Seguidament es posava una planxa de metall a sobre. Segur que es va ben assessorar pel que fa al tractament de tot el procés que calia seguir. Convençut, deia: "El mateix valor té la feina de la mare (l'administració de la casa) que la seva feina (la investigació històrica, la docència)."

En aquest breu repàs de l'evolució de la seva formació acadèmica, hem d'afegir-hi un altre objectiu, el de l'estudi de la numismàtica. Va dur a terme l'ordenació i la classificació de la Secció de Numismàtica Empordanesa del Museu del Castell de Peralada (2.170 peces), comptant amb l'assessorament de J. Calicó, creant així la secció de Numismàtica Empordanesa.⁽¹⁹⁾

El 1949 ja es perfilava el projecte de creació d'un centre de publicacions (posteriorment, Edicions de la Biblioteca del Palau de Peralada). Golobardes tenia la intenció de crear una editorial independent de la Biblioteca de Peralada, amb autonomia pròpia. El senyor Mateu, però, no ho va veure prou bé, ja que el que pretenia era poder-ne disposar com a autèntic mecenes de la cultura. Era un orgull per a ell poder complaure, regalant llibres de les seves "edicions".

19. El *Catàleg de les monedes del Museu de castell de Peralada*. Edicions BPP, 1948, mostra l'esmentada secció.

Les circumstàncies eren les que eren, malgrat tot, la relació entre Miquel Golobardes i *don* Miquel Mateu es va anar desenvolupant amb un clima de franquesa i confiança. Cal entendre que aquest nivell de relació implicava tenir un alt grau de confiança amb si mateix. Així, doncs, ve a tomb conèixer un fet anecdòtic bastant significatiu: el senyor Mateu i Miquel Golobardes es posaren d'acord amb la data de reallització d'una activitat cultural. Quan *Doña* Julita se'n va assabentar, es va indignar perquè, justament aquell dia, hi havia un compromís. El senyor Mateu i Golobardes van estudiar la possibilitat de canviar la data. Tot i això, al final es va mantenir la data prevista inicialment. L'anècdota acaba amb una penalització. Quan es va celebrar la festa de la "posada de llarg" de la filla Carmen, Golobardes va ser l'únic col·laborador del senyor Mateu que no va ser convidat a l'esdeveniment.

De la seva dedicació a la investigació, de ple, en el camp de la Història Antiga i Medieval, en són bona part dels llibres monogràfics que tracten diferents aspectes de la història de l'Alt Empordà i la Catalunya Nord, com ja s'ha dit anteriorment, publicats a les Edicions de la Biblioteca del Palau de Peralada junt amb altres obres de diferents autors.

Aquest mateix any publicà el seu primer llibre, *El Monasterio de Santa Maria de Vilabertrán* (abadia),⁽²⁰⁾ il·lustrat per Ramon Reig i Joaquim Bech de Careda i publicat per les Edicions de la Biblioteca Palau de Peralada, sobre la seva història dins del seu àmbit territorial.⁽²¹⁾ El conjunt Vilabertran (monestir), Sant Pere de Roda (monestir) i Castelló d'Empúries (catedral) formen el nucli monumental històric més important de la comarca. La valoració que en va fer la crítica de la premsa va ser positiva.⁽²²⁾ Era el seu primer llibre, amb tota la il·lusió el va dedicar, escrit a mà, a les tres filles i a la seva muller, la nostra mare.⁽²³⁾

20. En el pròleg de l'obra, l'autor fa esment d'una llarga relació de la bibliografia consultada, des de documents de la Marca Hispànica, crònica de Muntaner, Anales de Zurita, Puig i Cadafalch, Floguera Goday, Pella i Forgas, Montsalvatge entre tants d'altres; sobre la creu, Dom Roulin (1899) i Mn. Gudiol (1920). Fa l'aclariment que no ha entrat en l'estudi dels vertaders fons documentals, encara inèdits.

21. L'estudi del *Monestir de Santa Maria de Vilabertran* compren cinc apartats. 1) el Nom (toponímia); 2) El lloc; 3) La història; 4) El monument; 5) La creu.

22. Vegeu a tall d'exemple la crítica exhaustiva d'A. Puig de l'*Ampurdán* de 23/XI/1949; *Diario de Barcelona* de 21 / XII / 1949 feta per Alberto del Castillo; el mateix *Diario de Barcelona* de 23/II/1956 de R. Guardiola Rovira on es refereix com a una obra bàsica i de referència obligada.

23. Dedicatòria adreçada a les filles:

«Aquest és un llibre senzill
el primer fet pel vostre pare
però penseu quan el llegiu
que en el fons de tot hi viu
la bondat de la vostra mare».

En aquests moments (1950) ja treballava amb la tesi doctoral i tenia en preparació estudis, publicacions, catàlegs d'exposicions i col·leccions.⁽²⁴⁾ La investigació, classificació i publicació de documents sobre la Guerra de la Independència i la investigació sobre la casa Rocabertí i els comtes de Peralada (publicacions posteriors) foren una font d'informació que va anar sortint a la llum al llarg de molts anys.⁽²⁵⁾ Al mateix temps, durant l'any 1951, la Biblioteca Palau de Peralada publicà el *Catálogo de la Exposición de libros –documentos– grabados de arte e historia militar de los siglos XV-al XIX*, el que esdevindrà un material bàsic i important, com aportació documental, en algunes exposicions posteriors.⁽²⁶⁾

Hi ha episodis de la seva vida que fan pensar en les dificultats d'aquells moments. De nou Miquel Golobardes, l'any 1952 tenia embastat el projecte de marxar a Guinea (Santa Isabel). Malgrat tot, tampoc va prosperar.

El resultat de la investigació del fons documental del Convent del Carme, al llarg de tres anys, va donar lloc a l'obra *El Convento del Carmen de Peralada*, (Biblioteca Palau de Peralada, 1953), il·lustrada amb dibuixos dels prestigiosos col·laboradors figuerencs, Ramon Reig i J. Bech de Careda.⁽²⁷⁾

Mentrestant, l'any 1952 rebé la distinció d'acadèmic de l'Acadèmia d'Història Mallorquina d'Estudis Genealògics. En aquest mateix any, formà part del jurat del *Certamen Histórico Literario de la Biblioteca del Palacio de Peralada* al costat del doctor Jaume Vicens Vives, com a president; Tomàs Garcés, Manuel Brunet, Josep Pla, Joaquim B. Bech de Careda i Ernest Albert, com a secretari.

Segueix amb un ritme aparentment més dinàmic, escrivint, publicant, realitzant exposicions documentals i participant en diferents activitats culturals. L'objectiu que perseguia era recuperar i donar llum a coneixements històrics sobre uns fons documentals de primera mà, investigats i catalo-

24. *Catálogo de la Exposición de arte e Historia militar y de documentos del periodo de la guerra de la Independencia*, BPP (1950). Introducció i presentació: *El gran Maestre de la orden de Malta*. D. Ramon Despuig de Jorge Truyols (1952). *Colección Documental y Bibliográfica... , conmemoración del V Centenario de los Reyes Católicos*, amb motiu de l'Exposició organitzada pels Amics dels Museus, al Saló del Tinell de Barcelona. Ediciones BPP(1955).

25. Breus referències a algunes monografies: *El Ampurdán en la Guerra de la Independencia*. BPP (1951/1955); *Peralada*, BPP (1952); *El Ampurdán en la Guerra Gran*, BPP (1951); *Memorias de un médico de Peralada contemporáneo de los sucesos* (BPP 1951); el capítol de la "Guerra Gran" de Casas Religiosas en el antiguo condado de Peralada, la casa del Santo Sepulcro y el Convento del Carmen.

26. Sobre el catàleg de l'exposició en parlen el *Diari Barcelona*, (8 maig 1951) *Solidaridad* (9 maig, 1951) i *La Vanguardia* i el *Ampurdán* (1951).

27. Comprèn quatre parts: 1) Història del Convent: investigació directa dels fons documentals transcrits; 2) Estudi de l'edifici; 3) Estudi de l'Epigrafià, amb la transcripció de les làpides (transcripció de dades biogràfiques), i la reproducció dels escrits; 4) diplomatarí del convent (s. XII-XIX).

gats; alguns treballs aporten dades inèdites i altres aporten elements rellevants sobre el passat històric. Realitzà la *Exposición de libros y grabados de Arte e Historia militar y de documentos del período de la Guerra de la Independencia de la Biblioteca del Palacio de Peralada* (1954) que tingué lloc a Figueres i a Barcelona, a la capella de l'Antic Hospital de Santa Creu, publicat per les Edicions de la Biblioteca Palau de Peralada, 1954. Participà en el projecte de la Fundació del Casal Gironí (1953), el procés de gestió del qual es perllongà fins al 1956.⁽²⁸⁾

El 1954 es doctorà (Secció Història), amb el tema del conflicte remença: *Los payeses de remensa en la sociedad medieval catalana. Origen y evolución desde el s. IX al XV*⁽²⁹⁾. Miquel Golobardes fou un dels primers doctors en història de l'Empordà i el primer doctor de la segona promoció de doctors de la Universitat de Barcelona, segons Jaume Sobrequés. Jaume Vicens Vives fou el primer doctor de la Universitat de Barcelona com s'ha explicat, ja, a l'inici d'aquest escrit.

La tesi doctoral, dirigida pel doctor Jaume Vicens Vives, és l'estudi d'un fenomen agrosocial, un moviment de protesta provocat per un esperit d'emancipació, així com també l'estudi dels homes de la seva terra que ell estimava i comprenia tant. S'hi estudia quins eren els mals usos i les diverses prestacions que gravaven en la condició del pagès, seguint un procés de progressiva submissió feudal forçada (cugúcia, exorquia, gràcia d'espoli, host de cavalcada, esponsalícis i d'altres). Aquesta recerca arribà a establir, amb antecedents preromans, l'evolució localitzada desigualment de la pagesia catalana des d'un règim de lliure propietat fins a la condició de remença, seguint un procés de progressiva submissió feudal forçada, d'acord amb les circumstàncies politicoeconòmiques i socials del feudalisme. El llatí que domina té un caràcter ben singular, i pot semblar excessiu al llec, però s'hi pot rastrejar l'origen de molts dels nostres topònims, de la terminologia jurídica i de paraules d'ús corrent avui. Els annexos compten amb quatre apartats molt interessants: Onomàstic, actuacions, títols i professions; masos, masies, bordes; expressions familiars; topònims, mapa de llocs i comarques.

28. El projecte de la Fundació del Casal Gironí s'inicià amb un estudi molt elaborat, l'objectiu del qual era fomentar el turisme a la província de Girona. Es redactà el Projecte dels Estatuts: "Del Puigmal a la Costa Brava". Es creà una Comissió (Narcís de Carreras, Josep Ensesa, Joaquim Pi de Figueras, Miquel Mateu Pla) la qual contactà amb Narcís de Carreras el qual, sembla, no va facilitar prou els mitjans perquè el projecte pogués arribar fins al final.

29. Més tard, quan decideix publicar-la, traduirà el títol al català: "Els pagesos de remença dins el quadre de la pagesia catalana fins el s. XV".

Ja doctorat en història, va deixar la tesi en un calaix durant bastants anys fins que va decidir rellegir-la i actualitzar-la per publicar-la. Hi ha una raó “silenciada” que va determinar mantenir la tesi guardada durant tants anys. No obstant això, cal molta prudència a l'hora d'explicar una interpretació obtinguda a través de l'entorn familiar.

En el món de la investigació històrica, la figura de Jaume Vicens Vives ha obtingut el reconeixement internacional com a renovador de la metodologia de les tècniques d'investigació històrica. Fou un capdavanter en la formació d'equips de recerca. Inicià una nova etapa en la investigació historiogràfica que va fer escola a Catalunya, d'on en van sorgir els historiadors posteriors, molt importants per les seves aportacions.

Golobardes col·laborava amb l'equip de treball del Departament de la Facultat d'Història de la Universitat de Barcelona; per a ell era una fita important. El doctor Jaume Vicens Vives li va assignar 25 anys d'investigació sobre el tema dels remences. Immediatament s'hi va llençar, amb la força i empena que el caracteritzava, traslladant al món intel·lectual la problemàtica dels pagesos de remença, la seva lluita per la recuperació dels seus drets socials desapareguts. Tant és així que va començar a esbrinar, “rascar” enrere i endavant, consultant pel seu compte tota la documentació que calgués. Amb els 25 anys que se li havien assignat no en tenia prou, no podia saber-ne res convincent, no podia arribar a conclusions ben fonamentades de manera que el temps històric de la seva investigació es va anar estenent, des del segle VIII fins al segle XV, ambdós inclosos, arribant, fins i tot, a l'època romana, per poder explicar millor els orígens de determinats usos i dominis.

Quan va acabar d'escriure va anar a veure el doctor Vicens Vives per explicar-li el que havia fet. Alguns contactes previs hi hauria d'haver hagut. Tot fa pensar que el doctor Vicens Vives no ho va encaixar bé, ja que no era el que li havia encomanat. En la lectura de la tesi, el tutor de la qual era el doctor Vicens Vives, no li va donar cap orientació sobre com preparar la presentació, així com tampoc obtingué un suport explícit i favorable pel que fa a la presentació de la tesi i del doctorand al tribunal. Se'n va sortir bé per ell mateix, però el buit que va patir posteriorment va ser molt dur, motiu pel qual va desar la tesi en un calaix, durant tant de temps. D'aquest fet mai en va fer cap esment a escala personal.

El 1955 es constitueix les *Edicions de la Biblioteca del Palau de Peralada* com a culminació d'un primer cicle d'una obra cultural important, tenint en compte, a més, que el fet de tenir el centre de la seva actuació cultural a l'Empordà oferia les millors possibilitats per a poder dur a terme una obra de gran densitat històrica.

Aparegué *El Sepulcre de Peralada*, publicat per Edicions de la Biblioteca del Palau de Peralada (1955),⁽³⁰⁾ amb il·lustracions de Ramon Reig, un treball més d'investigació que aporta documentació inèdita i transcrita, un mapa de topònims, dades importants que enriqueixen el fons històric empordanès. Es pot constatar que, en aquests moments, la premsa el sol presentar com a doctor.

Participà en la Comissió de Toponomàstica de Catalunya (1956), l'objectiu de la qual era corregir les anomalies que s'observaven en la transcripció oficial dels noms de lloc de les quatre províncies catalanes (Nomenclàtor Oficial), proposant l'adopció de normes de caràcter general. S'enviaren qüestionaris a Institucions i personalitats. S'obtingueren respostes de l'Instituto Nacional de Estadística i de l'Instituto Geográfico i Catastral. La RAE no contestà. Les institucions absorbiren les funcions tècniques de la Comissió i aportaren solucions mixtes. Finalment s'elaborà una relació de *noms oficials* amb la seva correspondència en català.⁽³¹⁾ Sorgiren moltes dificultats per poder aconseguir arribar a acords consensuats, ja que el posicionament d'alguns col·laboradors era molt fidel a les orientacions estrictes de les institucions espanyoles.

Respecte a la seva situació política, malgrat que l'expedient de depuració com a mestre de l'Escola Normal de la Generalitat ja s'havia resolt favorablement (14 de setembre de 1943), encara, en aquests moments, havia de declarar no estar sotmès a cap expedient governatiu ni haver estat sancionat per cap autoritat administrativa. Com sempre, el problema principal en plena dictadura.

Tal com hem anat comentant, la seva activitat va anar continuant sense intermitències; la investigació i la seva ploma no va romandre mai inactiva. Amb l'assessorament de X. Calicó catalogà les Monedes exposades al Museu del Palau de Peralada. Aparegué aleshores (1957) *lus monetae en el condado de Peralada*.⁽³²⁾

Més tard Edicions de la Biblioteca (1959) publicà el catàleg del fons monetari del Museu del C. P., en el qual destacava la secció empordanesa:

30. L'Ordre dels cavallers del Sant Sepulcre de Peralada depenia de Santa Anna de Barcelona i s'extingí el 1435.

31. La Comissió i ponència de Toponomàstica de Catalunya (1956) estava formada pel president, Alberto del Castillo; secretari, Fèlix Duran i Cañameras, i els especialistes Joan Corominas, Badia Margarit i Miquel Golobardes; tingueren com a col·laboradors Martí de Riquer, Lluís Pericot, Jaume Vicens Vives, mossèn Antoni Griera, Francesc Marsà Iglesias, Casacuberta i entitats representatives.

32. Publicat a la *Gaceta Numismática* serie In 8º vol. III, amb 187 pàg.

Catálogo de la Exposición de Numismática y Medallística de la Biblioteca del Palacio de Peralada. A continuació, *Notas diplomáticas sobre la regalia condal. Siglos IX-XIV*, Museo-Palacio Perelada i *El dominio francés durante la Guerra de la Independencia*. La celebració de la I Exposició Iberoamericana de Numismática y Medallística, Barcelona, Edicions Biblioteca Palau de Peralada (1958) fou considerada una aportació important del Museu del Castell de Peralada.

Peralada, condado, villa, palacio, en castellà, anglès i francès i amb il·lustracions de Ramon Reig i Joaquim Bech de Careda, l'any 1959, els seus dos grans il·lustradors dels seus llibres, va ser una obra que va tenir molt de ressò. Es tracta d'una monografia de referència obligada per a la història de la vila.⁽³³⁾ La versió en català no es va poder publicar en aquell moment; s'ha quedat en una carpeta. Cal tenir en compte que Golobardes, tal com tants altres historiadors i escriptors, va haver d'escriure en castellà perquè les circumstàncies polítiques del moment així ho exigien. Amb la perspectiva del temps, ens adonem ara que aquest llibre ha quedat com una única mostra completa, il·lustrada i detallada de com era el castell, amb totes les seves dependències, abans de fer-se la remodelació com a Casino. Hi ha, doncs, un abans i un després que mai ha passat desapercbut.

En representació de la Biblioteca del Palau de Peralada va participar en el Congrés Internacional sobre la *Guerra de la Independencia y su Época* (Saragossa, 14/III/1959), amb la comunicació titulada "La Administración francesa en el Ampurdán durante la Guerra de la Independencia". En un escrit fa una valoració del fons documental sobre la Guerra de la Independència: "*La Biblioteca del Palacio de Peralada cuenta con un fondo bastante notable de documentos del período de la Guerra de la Independencia del que ya se ha dado noticia en dos exposiciones (Figueras y Barcelona) sobre las que se publicaron los respectivos catálogos y se pronunció una conferencia (Figueras). Esta documentación se refiere en su mayor parte a la zona más septentrional de la comarca del Ampurdán en donde el dominio francés fue bastante efectivo por la proximidad con Francia y por la protección que le brindaba el castillo de San Fernando de Figueras.*" Existeix, a més, una transcripció

33. Peralada és la capital comtal, vila antiga que té els seus orígens a l'època carolíngia. El marc històric comprèn des de les Alberes fins al Fluvià i des de la costa a la carretera de França. L'origen de la casa dels comtes de Peralada és el castell de Requesens, el de Rocabertí. Al segle XIX, s'extingeix la línia comtal (línia directa Rocabertí – Dameto – Boxadors). Peralada és el lloc de naixement de Ramon Muntaner (segles XIII-XIV). Golobardes va impulsar, va promoure tot el desplegament cultural necessari per a dur a terme la celebració del 7è. *Centenari de Ramon Muntaner (1265-1965)*, a la Biblioteca del Palau de Peralada.

documental de la correspondència del comte de Peralada amb forces francoespanyoles, entorn l'any 1815, període postnapoleònic.

Sense deixar-ho de banda, treballava amb la documentació de les *Missions a Califòrnia* i, fins i tot, arribà a considerar que a l'apartat Publicacions d'Edicions del Palau de Peralada era oportú publicar-la.

Anava donant a conèixer documents inèdits tals com *Una selección de documentos inéditos sobre el dominio napoleónico en las comarcas del nordeste de Cataluña* (Eds Palacio de Peralada, 1960) i sobre la Guerra de la Independència: *El dominio francés en el Ampurdán durante la guerra de la Independencia* (Diputación Provincial de Zaragoza. Institución Fernando el Católico).

Mentrestant tenia el propòsit de fer oposicions a professor, es plantejà, també, les d'Universitat, es preparà, però, per a les de càtedra de grec d'Institut de Batxillerat que les guanyà. Aleshores inicià la reelaboració de la tesi doctoral amb la intenció de publicar-la i s'apropà, de nou, també, a la fase de preparació de la publicació *Les Missions a Califòrnia*, el títol complet de la qual havia de ser *Las misiones de los jesuitas en el N.O. De Méjico y California hasta el año 1745* (42 documentos - 42 cartas manuscritas).⁽³⁴⁾ Tanmateix, desplegà una intensa activitat com a conferenciant, ponent a congressos i col·laborador amb publicacions periòdiques sobre temes d'història antiga i medieval, escrivint tota classe d'articles a més de pròlegs que se li demanaven, participant amb entrevistes, per parlar sobre les publicacions i diverses activitats culturals.

Golobardes feia moltes coses, metòdic, una darrera l'altra, o bé, simultàniament. Res li era aliè. Sensible a les diferents formes de comportaments no es cansava de fer, oportunament, observacions: “Qui treballa amb el que li agrada, disfruta, no treballa”, “la voluntat no és una facultat humana innata, sinó un hàbit adquirit que cal cultivar” de manera que el seu “vinga,

34. És un estudi “Sobre l'acció colonitzadora d'Espanya a Califòrnia. La biblioteca guarda una col·lecció de cartes i informes dels missioners jesuïtes, amb detalls de les expedicions dels espanyols, de les missions fundades i de les peripècies viscudes, des de mitjan segle XVI al decret d'expulsió per Carles III en l'últim terç del segle XVIII”. Golobardes valorava el material com que tenia interès en molts aspectes, ja que es parla de tribus d'indis donant noms concrets, costums, caràcter, temperament, maneres de viure, els cultius i productes naturals, els rius, les serres, les valls, els caps, les cales, les classes de plantes i d'animals, noves expedicions i vicissituds per a mantenir subjectes a la gent. Considerava que l'obra hauria de tenir les següents parts: 1) Els documents degudament anotats; 2) Introducció geogràfica – etnogràfica – històrica; 3) Índex de noms, potser més d'un; 4) Gràfics, sobretot mapes.

Es fa una petita referència a la documentació de “Les Missions de Califòrnia” a l'obra *Peralada, condado, villa, palacio* (Biblioteca Palacio de Perelada, 1959, pàg. 102-103).

tornem-hi, som-hi, cal aguantar, el que comença s'acaba" sovint ressona, encara, en el dia a dia.

Connectant de nou amb la línia marcada per l'itinerari de la seva producció i activitat cultural llegim que se'l convidà a formar part del Jurat del *Certamen Històric Figueras Villa Real 1267-1967* (Octubre 1967) amb motiu de la commemoració del VII Centenari «Figueras Villa Real».

El doctor Miquel Golobardes reprèn el contacte amb el tema de la tesi doctoral, els remences, per treure-la a la llum. Tanmateix, avançava, ja, informació sobre els remences amb *Notes per a una explicació més aproximada de la colonització agrària al nord de Catalunya* (XLII Congrés, Perpignan, 1969. Fédérations historique du Languedoc Méditerranéen et du Roussillon). Per fi, entre 1971 i 1973 es publicà la seva tesi doctoral *Els pagesos de remença dins el quadre de la pagesia catalana fins el s. xv* començant pel segon volum corresponent als annexos documentals, que va publicar ell mateix i que inclouen un apèndix diplomàtic de 144 documents. El volum primer va ser publicat per l'historiador Santiago Sobrequés després de la mort de Miquel Golobardes, que fou qui en va fer la revisió i anotació del material que li va entregar, seleccionat i ordenat, la seva filla Maria.⁽³⁵⁾

Immediatament va haver acabat Santiago Sobrequés la revisió i l'anotació de l'obra va fer-ne la següent valoració: "Si Golobardes no hagués publicat res més que aquest II volum dels seus "Remences" (i no és pas així, com tots sabem), la seva aportació a la nostra bibliografia històrica ja seria ben notable".⁽³⁶⁾

A continuació l'historiador Santiago Sobrequés va publicar un article a la revista *Destino*, amb el títol "Historiografía catalana. Estudios de historia

35. Golobardes es proposà refer i actualitzar la tesi en català, tot i que obligatòriament l'havia hagut de presentar en castellà. Curiosament, en una carpeta amb un original i còpia de l'any 1968 figura un altre títol, a l'encapçalament "Orígens de la nostra pagesia. Els pagesos de remença" quan ja tenia el text molt avançat (els tres primers capítols revisats i actualitzats), decidí publicar el volum II, que conté un nombre important de documents bàsics (s. ix fins a primers s. xvi). La seva inesperada mort deixà sense acabar el primer volum, que havia de ser la part doctrinal de l'obra.

Mentre era al llit, malalt, en una butxaca d'una americana, s'hi va trobar un escrit a mà, en una solapa d'un sobre, amb l'esborrany de les quatre dedicatòries originals, encapçalades per quatre cercles que pretenien representar quatre monedes:

1) EL MEU PARE. El seu record m'obliga a ésser tremendament sincer.

2) JAUME VICENS VIVES. "Us estic agraït d'haver-me aproximat a un tema que m'agrada, que en tindrè per tota la vida".

3) MIQUEL MATEU. Una atmosfera de confiança i amistat comptada per anys feia possible moltes coses.

4) RAYMOND D'ABADAL. Des de l'inici fins al final, la seva experiència i el seu consell no ens ha fallat mai.

36. *Presència*. Girona, VII (5 de juny de 1971), núm. 308.

gerundense” (23/IV/1972) en el qual, de forma contundent, considerava que la dita aportació documental és molt important pel coneixement de la vida agrària de Catalunya. Aquesta obra és una aportació a la història d'aquella pagesia sotmesa. La raonada explicació que conté de les causes, els fets, les circumstàncies i les calamitats que motivaren o originaren els senyors feudals, cada cop més espoliadors i esclavitzadors dels pagesos, constitueix una síntesi panoràmica de l'evolució socioeconòmica de la Catalunya medieval. Estudià l'evolució de l'estructura juridicosocial de la Catalunya sorgida de la Reconquesta fins al segle xv. Rastrejà documents del castell de Peralada (arxiu dels comtes de Peralada i vescomtes de Rocafort, del vescomtat i senyoriu de Peralada, casa de Catllar), Sant Llorenç de la Muga, Vilademuls i Gualta i de la Vall de Camprodon, protocols notariais de Peralada i Figueres, conventuals (convent del Carme i el Sepulcre), parroquials, municipals i de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, Registres del període de la regència de Maria de Castella, esposa d'Alfons el Magnànim. Fins i tot trobà documentació a l'Arxiu dels marquesos de la Torre a Mallorca i va recollir testaments, pactes matrimonials, contractes, etc. Tot provenia de fonts escrits en llatí o en català medievals. I, encara, a través d'una important i discutible obra d'autor francès, J. A. Brutails,⁽³⁷⁾ trobà l'evidència d'un antic sistema de propietat comunal vigent a Andorra.

La densa documentació consultada li deixaren molts interrogants, entorn a aquest fenomen agrosocial, que desafiaven la seva curiositat i el seu rigor d'estudiós. Calia, doncs, que la recerca satisfés la resposta sobre quina classe de pagesos eren els de remença, quins motius els impulsaven en l'actitud de protesta provocada per un esperit d'emancipació. Quines eren les aspiracions en el moment de la crisi i quin origen tenien (el procés de poblament, el règim de propietat i conreu, des dels temps del domini romà - els moviments reivindicatius dels colons romans). Segurament, potser, impulsat pel seu personal origen pagès, aprofundí en l'estudi de la singular i dissortada situació històrica dels remences, els homes de la seva terra.

Com a historiador, cal tenir present que el resultat de les seves investigacions ve enriquit pel domini de matèries complementàries als estudis d'història antiga i medieval: la paleografia, l'epigrafia, la numismàtica, el llatí i el grec. Les seves aportacions a la història de l'Empordà i la Catalunya Nord són referents a tenir en compte pels estudiosos d'aquest marc històric.

37. J. A. BRUTAILS: *La coutume d'Andorre*, Monumenta Andorrana, I. París, 1904. (Andorra la Vella, 1965).

La mort el sorprengué mentre estava treballant en la revisió i actualització de la documentació de l'obra "Els pagesos de remença" i d'altres temes, que la mort va aturar.⁽³⁸⁾

LA DOCÈNCIA

En l'àmbit docent, Golobardes impartí classes de grec, llatí, prehistòria, història antiga i medieval, a l'ensenyament secundari i universitari. Exercí com a professor adjunt de grec i llatí, des de 1944, a l'Institut Ramon Muntaner de Figueres, al mateix temps que fou professor dels "Fossos" (germans de La Salle) i a les Escolàpies. El 1955 féu oposicions a professor adjunt d'Institut d'ensenyament mitjà. A més, impartí classes de Prehistòria i Epigrafia a la Universitat de Barcelona (1957). A partir del 1958 rebé classes de grec del Dr. Alsina, catedràtic de grec de la Universitat de Barcelona, a fi de preparar-se per accedir a les proves d'oposició de càtedra de grec d'ensenyament mitjà. El 1961 guanyà la càtedra de grec d'Institut de Batxillerat, amb la plaça a l'Institut Alfonso X el Sabio de Múrcia, on impartí (1961-1963), també, classes de Prehistòria, Etnologia i Arqueologia a la Universitat de Múrcia. Així que impartí classes de diferents especialitats d'història a les universitats de Barcelona i Múrcia.⁽³⁹⁾ Seguidament el curs 1963-64 es traslladà a Girona, a l'Institut Jaume Vicens Vives i, finalment (1970-1971) a Blanes, a un institut de nova creació del qual en fou el primer director, poc temps, ja que morí al final d'aquell mateix curs.

Tenia molt clar que l'objectiu primordial d'un professor és contribuir, a través de la tasca docent, a la formació humana dels alumnes com a persones, amb esperit crític i coherent. Els seus plantejaments sobre la necessitat que l'educació ofereixi respostes individualitzades als alumnes, tot tenint en compte la seva configuració personal i la realitat que els envolta, eren molt actuals; partien de la formació rebuda a la Normal de la Generalitat de la República, dels anys 30. Deia que "cal estar preparat per ser útil a la societat i no un 'paràsit' que viu a costa dels altres" se li havia sentit dir.

38. Bibliografia en preparació que no es va arribar a publicar a causa de la seva prematura mort: *Les missions dels jesuïtes en el N.O. de Mèxic i Califòrnia fins l'any 1745. (42 documents) – 42 cartes manuscrites. Els materials de la necròpolis post-hal·lística de Peralada*, en col.laboració amb Miquel Oliva i Prat. La Introducció hagués anat a càrrec de Joan Maluquer, *Peralada, el comtat, la vila, el Palau* (versió en català).

39. L'UB li publicà una sèrie de traduccions d'autors grecs: Teòcrit (1964), Herodot (1966) i Luciano (diàleg 10), (1966), també n'hi va publicar l'Editorial Aguilar.

Realitzà quantitat de viatges amb els seus alumnes, des la càtedra de grec d'Institut: Catalunya Nord (Perpinyà, Elna, Cotlliure, Sant Miquel de Cuixà) Vilabertran, Peralada, Andalusia, Aragó, Grècia (península i illes), Estambul; on es va subscriure a dos diaris sefardites que rebia regularment: "La Vera Luz" i "Salom." Es posà en contacte amb l'Institut d'Estudis Islàmics de Madrid per organitzar un viatge a Egipte (1967), participà en l'organització d'un llarg i ambiciós projecte: la realització d'un viatge al Nord d'Àfrica (amb la col·laboració de Jesús Prujà). En projecte tenia, també, l'itinerari Jacint Verdaguer, a les contrades pirinenques, i un viatge a Iugoslàvia, Romania i Sicília.

Se sentia molt a prop de la gent jove. Com a professor s'hi adreçava per ajudar a reflexionar entorn les actituds i decisions que van configurant la vida de cadascú, així, per exemple, "saber adaptar-se a les circumstàncies de cada moment". Tractava d'orientar i valorar la persona globalment perquè no perdés la confiança en si mateixa: "a la vida no és tan important saber què faré com saber què no faré mai", "cal reaccionar enèrgicament davant tot el que sigui injust". Els seus exalumnes el recorden amb afecte i respecte, com

un bon professor, modest i honest. Un home excepcional, diuen, alguns, impossible d'oblidar.⁽⁴⁰⁾

La gran capacitat de treball i d'organització del Dr. Miquel Golobardes es fa evident quan es comprova que repartia la seva feina entre la direcció de les Edicions de la Biblioteca del Palau de Peralada, la investigació històrica, la catalogació de documents, la catalogació numismàtica del conjunt monetari ubicat al Museu del Convent del Carme, la docència, i encara disposava de temps per organitzar exposicions i desplegar una intensa activitat com a conferenciant i ponent a congressos sobre temes d'història antiga i medieval de l'Empordà i la Catalunya Nord.

Paral·lelament a la formació acadèmica Miquel Golobardes i Vila també va anar formant-se com a persona. Els seus interessos culturals eren encara molt més amplis que els estrictament històrics i docents: tenia una gran curiositat intel·lectual, era un lector empedreït, un bon conversador, un home que vivia obert al món, interessat pels temes punyents, humanístics, polítics i socials, vinguessin d'on vinguessin.

Aquesta formació humana, cultural i polifacètica va ser fortament sotragada amb l'esclat de la guerra civil i amb la dura postguerra. Si bé els coneixements historicocientífics adquirits i la capacitat d'organització van fer evidents la seva vàlua academicoprofessional i el van dur a aconseguir fites importants en la recerca històrica i en la docència, el seu projecte de vida, en el món de la cultura i de la societat de l'època es va veure totalment superat pels esdeveniments. Però ningú, tampoc els esdeveniments adversos, que es van anar succeint, van poder apartar en Golobardes de la via que havia emprès amb voluntat i fermesa, sempre fidel al seu compromís amb ell mateix i a les essències de la seva terra, l'Empordà.

Aquesta història de vocació i d'esforç és probablement comú a altres històries de persones forjades en aquells temps de dificultats. Però, avui, quan veiem que la cultura de l'esforç ha quasi desaparegut, convindria

40. Del record que els va deixar n'ha quedat el següent, en alguns escrits (conservats a l'arxiu particular) adreçats a ell: "Va contribuir, i molt, a formar el nostre esperit. Ell feia bona la màxima que "no hi ha assignatures fàcils i assignatures difícils. Hi ha professors bons i professors dolents". I ell era un bon professor". I també transcrivim: "*D. Miguel no fue nunca para nosotros un profesor frío y distante como cualquier otro, sino que se erigió –en el momento en que por nuestra edad más lo necesitábamos– en amigo, consejero, y sobre todo y por encima de todo, un maestro de humanidades que es este último el galardón más preciado que un helenista pueda ostentar. Nos enseñó con su palabra, y mucho más con el ejemplo constante de su propia vida, el concepto profundamente humano de la vida, el verdadero espíritu clásico helénico que inhabita (en) nuestra civilización. Son incontables los gratos momentos que cuantos tuvimos la suerte de ser sus alumnos departimos con él*". (Blas Gómez Jimeno, exalumne, advocat, Múrcia).

explicar que dones i homes com Miquel Golobardes varen canviar, reorientar la seva vida gràcies a la seva valentia, voluntat i esforç. Dissortadament la mort l'atrapà als 62 anys, moment en què tenia embastats molts projectes.⁽⁴¹⁾

La immersió feta en la lectura de tot el material de l'Arxiu de Miquel Golobardes i Vila ha representat un fort revulsiu, tot i conèixer la singularitat de la seva persona. L'impacte de la seva trajectòria vital i el relleu de la seva figura potser ha contribuït que s'hagi enaltit en excés la seva persona i s'hagi deixat de banda els seus defectes que tenia com tothom.

41. Ens va deixar molt aclaparats el fet que quatre persones relacionades amb la publicació dels Remences van morir una darrere de l'altra, en poc temps: El Sr. Mateu, el Sr. Casas (impressor), Santiago Sobrequés i Miquel Golobardes.

